

УДК 378.134:811.11123 (043.2)

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Купцова Т.А., доцент

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

Мірошниченко І.Г., старший викладач

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

У статті досліджується проблема запровадження інноваційних методів навчання іноземним мовам у ВНЗ технічного профілю з метою забезпечення умов для формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності в рамках діяльнісного підходу до навчання.

Ключові слова: навчання іноземним мовам, інноваційні підходи, ефективність навчання, іншомовна компетентність, предметно-мовне інтегроване навчання.

В статье исследуется проблема внедрения инновационных подходов обучения иностранным языкам в ВУЗах технического профиля с целью обеспечения условий для формирования профессионально ориентированной коммуникативной компетентности в рамках деятельностного подхода к обучению.

Ключевые слова: обучение иностранным языкам, инновационные подходы, эффективность обучения, иноязычная компетентность, предметно-языковое интегрированное обучение.

Kuptsova T.A., Mirosnnychenko I.G. APPLICATION OF INNOVATIVE APPROACHES INTO FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE FORMATION OF TECHNICAL ENGINEERING STUDENTS

The article deals with the problem of the innovative approaches application into the foreign language teaching at technical higher educational establishments with the aim of improving foreign language competence of their students.

Key words: foreign language teaching, innovative approaches, teaching efficiency, foreign language competence, content and language integrated learning.

Постановка проблеми. Орієнтуючись на міжнародний досвід викладання іноземних мов, на тенденції демократизації та гуманізації навчання, методична практика в українських ВНЗ прагне відповідати викликам сьогодення та спрямована на вдосконалення навчального процесу за допомогою сучасних освітніх парадигм. Запровадження інноваційних підходів реалізує прагнення викладачів до використання ефективних дидактичних технологій, що забезпечили б оновлення процесу викладання, мотивацію студентів до навчання, безперервну взаємодію учасників навчального процесу, гуманізацію освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми навчання студентів технічних спеціальностей іноземним мовам активно досліджуються такими вітчизняними та зарубіжними науковцями, як С. Баррет-Леннард, І. Бім, Г. Бурденюк, Н. Коряковцева, Т. Кошелева, Л. Морська, С. Ніколаєва, Г. Попова, М. Раймер, Т. Романенко, І. Соломаха, Б. Стаппенбелт, О. Талберг, Є. Тарвідене, А. Третьякова, Р. Фелдер, К. Хейкок, В. Шляхов та ін. У вітчизняній теорії мето-

дики проблема іншомовної компетентності студентів технічних ВНЗ не може вважатися вивченою досконало. Аналізуючи стан підготовки випускників, українські вчені стверджують, що рівень їх навичок в іншомовній комунікації залишає бажати кращого. Хоча в вітчизняній практиці й формується тенденція до запровадження комунікативного підходу в навчальному процесі (яка давно й активно застосовується в міжнародній практиці), ефективність викладання та навчання стримується відсутністю в більшості українських вищих навчальних закладів необхідної сучасної науково-методичної та технічної бази, недостатньою кількістю годин навчального навантаження. Такий стан методичної практики вимагає від учених подальших наукових розробок та пошуку практичних заходів, які б сприяли ефективності навчання та підвищенню рівня іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, що й зумовило актуальність нашої роботи.

Постановка завдання. Метою нашої розвідки є систематизація й аналіз інноваційних методів, що застосовуються в вітчиз-

няній практиці викладання іноземних мов та забезпечують формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності в рамках діяльнісного підходу до навчання. Серед завдань ми виокремили такі: з'ясувати, які саме інноваційні методи активно застосовуються як інноваційні в сучасній українській практиці викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах технічного профілю; як ці методи сприяють інтенсифікації, ефективності навчання та формуванню комунікативної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах технічного профілю вимагає нових стандартів, форм та методів. Один із засобів розв'язання таких завдань учені-дидакти вбачають в імплементації таких інноваційних підходів у сфері опанування мов, які б забезпечили комплексне навчання основним компетенціям.

Одним із основних інноваційних підходів до опанування іноземної мови в технічному вищому навчальному закладі є **предметно-мовне інтегроване навчання (Content and Language Integrated Learning)**, яке дає можливість об'єднати вивчення іноземної мови та спеціального предмета, тобто розширити навчальний простір за рахунок функційного підходу. Специфіка цього методу полягає в тому, що знання іноземної мови стає інструментом вивчення змісту предмета. Цьому сприяють ретельно підібрані навчальні матеріали для читання текстів за спеціальністю не лише для вивчення конкретної професійної теми іноземною мовою, але й для навчання власне мови: завдання на опанування лексичних та граматичних структур для всіх видів мовленнєвої діяльності – читання, говоріння, письма та аудіювання. Словниковий запас поповнюється необхідною предметною термінологією, а багатий мовний матеріал засвоюється на базі певної теми. На різних етапах роботи з фаховим текстом увага студентів фокусується на спеціальній тематичній лексиці, на змісті тексту, а потім – на граматичному матеріалі. Предметно-мовне інтегративне навчання підпорядковується принципу **комунікативної спрямованості навчального процесу**, реалізація якого забезпечується побудовою структури заняття на основі стимулювання потреби та організації систематичної практики іншомовного спілкування; добором такого мовного матеріалу, який є значущим для успішної комунікації в професійних ситуаціях; превалюванням комуні-

кативно-орієнтованих завдань у формуванні мовних компетенцій.

У вітчизняній практиці вивчення іноземних мов знайшов своє застосування **кейс-метод** – метод активного комплексного навчання, який допомагає реалізувати концепцію особистісно-орієнтованого навчання: підвищити загальний рівень володіння мовою; посилити навчальну мотивацію; розвивати уміння вести дискусію; формувати навички аргументування іноземною мовою; удосконалювати навички проведення презентацій та публічних виступів; навчати працювати в команді та знаходити колективне рішення проблеми. Українські вчені Н. Волкова та О. Тарнопольський слушно висувають кейс-метод як засіб, що повноцінно моделює професійну діяльність майбутніх фахівців та мотивує користування іноземною мовою для професійних цілей [1]. Кейс-метод є описом конкретної реальної проблемної ситуації, змодельованої за визначеним форматом і призначеної для віднаходження можливих варіантів її вирішення. Дж. Клайнфельд зазначила, що укладання кейсів є особливим процесом створення такої проблеми, в яку буде закладено багато дискусійних завдань та досвіду для подальшого аналізу [9]. Цей метод навчання іноземним мовам допомагає бачити причинно-наслідкові зв'язки та шляхи розгортання майбутнього розв'язуваної проблеми. Українська дослідниця О. Ярошенко підкреслює: «Кейс-метод як ситуативний аналіз передбачає обговорення проблеми шляхом дискусії, тож можемо стверджувати, що після опрацювання студенти запам'ятають 70% матеріалу, а якщо дискусія проходитиме в формі рольової чи ділової гри, студенти запам'ятають 90% матеріалу» [7, с. 40]. Кейси за професійним спрямуванням майбутніх спеціалістів («Platforms for Disabled People in Ukraine», «New branch of Company», «Modern Track», «Artificial Intelligence»), які розроблялися на заняттях з іноземної мови в ДНУЗТ ім. академіка В. Лазаряна, сприяли активній мовленнєвій практиці та творчій взаємодії студентів.

Метод рольових ігор активно застосовується на практичних заняттях з іноземних мов на першому курсі вищої школи. Маючи низку переваг безпосередньо у сфері навчання комунікації, цей підхід мотивує студентів до активного застосування набутих знань, допомагає зняти мовний бар'єр, спонукає моделювати ситуацію та відповідну поведінку в іншомовному оточенні, тим самим забезпечуючи перенесення цього досвіду в

майбутню реальну ситуацію спілкування. Різноманітні рольові ігри (“My New Friends”, “Conversations about Student’s Life”, “Our Likes and Dislikes”, “Telephone Conversation”, “At a Travel Agency”, “At the Railway Station”, “Buying the Computer” та ін.) базуються на застосуванні мовленнєвих навиків у практичному полі, що допомагає студентам оцінити власну підготовку та рівень сформованості комунікативної компетенції. У рольових іграх може реалізовуватися непідготовлене мовлення, бо однією з їхніх особливостей є спрямованість на самоствердження, орієнтація на ефективну мовленнєву діяльність. Рольові ігри типу «Наукова конференція» або «Круглий стіл» дозволяють в умовах, наближених до реальних, продемонструвати вміння сформулювати та висловити власну думку, проявити навички критичного оцінювання чужих висловлювань.

Метод проектних робіт, який широко розповсюджений у методиці викладання іноземних мов у вітчизняних ВНЗ, є одним із засобів інтенсифікації навчання. Проектна робота в технічному ВНЗ спрямована на оволодіння навиками говоріння за професійною тематикою; вона формує в студентів уміння швидко реагувати на мовлення співбесідника та розвиває здатність ініціативного говоріння. Суть проектної технології полягає в вирішенні якогось практичного або теоретичного завдання студентами, об’єднаними в робочі групи (причому кожна група пропонує своє рішення); якщо завдання об’ємне або багатетапне, то групи працюють над окремими елементами, які на занятті складуть одне ціле. Активна діяльність, в якій поєднуються різні види роботи (пошуки рішення, кооперація задля досягнення спільної мети, процес пізнання нового, залучення матеріалу з різних галузей наук і знань, прагнення якнайкраще репрезентувати свою роботу), допомагає перейти від сприйняття готових знань до їх свідомого самостійного пошуку.

Основна робота за проектом – процес тривалий і виконується в позааудиторний час, тому маємо ще одну перевагу цього методу: студенти більше працюють із джерелами іноземної технічної та наукової літератури (причому працюють продуктивно, з ентузіазмом і цікавістю). Представлення готового проекту в аудиторії супроводжується обговоренням, порівнянням виконаних проектів, висловлюванням власних думок, що створює таке необхідне іншомовне середовище. Групові проектні роботи “Railways: British vs

Ukrainian”, “The best energy for Ukraine”, “Road Traffic Control”, реалізовані в нашому ВНЗ, продемонстрували високу ефективність цього методу навчання та інтерес студентів до такого виду роботи.

Завдання, виконані в вигляді **презентацій**, допомагають урізноманітнити практичні заняття, а також реалізують комплексний підхід до навчання та помітно підвищують мотивацію студентів. Заняття, на якому застосовуються презентації, стає динамічнішим, яскравішим, дозволяє поглибити та закріпити знання, отримані раніше. Підготовка студентами презентацій змушує їх шукати матеріал із різних джерел, цікаво компоувати його, продумувати тактику подачі інформації. Крім того, це ефективний метод розвитку та вдосконалення монологічного мовлення, оскільки в процесі виступу студент має можливість використовувати ключові слова, пояснювати схеми, малюнки, таблиці, які він розробив. Сама презентація є поєднанням комп’ютерної анімації, графіки, відео, звукового ряду, які організовані в єдине середовище, що дає змогу слухачам засвоїти підготовлений матеріал у невимушеній обстановці. Обговорення презентацій сприяє створенню іншомовного середовища на занятті та активному обміну враженнями від почутого. Велику зацікавленість викликає у студентів підготовка презентацій на професійну тематику: “Types of Bridges”, “Building Materials”, “Types of Railway Cars”, “Railway Transport in Ukraine”, “Roofs of Buildings”, “Principles of Railway Signaling” тощо.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки головним пріоритетом називає впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують удосконалення навчального процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві [5]. Розвиток єдиного освітнього інформаційного простору надав новий імпульс для збагачення знань і вмінь кожної особистості, змусив викладачів переглянути систему методів і прийомів навчання, а студентів – підходити до вивчення матеріалу, спонукаючи до самостійності та інтерактивності в навчанні. У галузі викладання й вивчення іноземних мов **інтернет- та мультимедійні технології** слугують незамінним джерелом інновацій. На практичних заняттях з іноземної мови вони використовуються викладачами для здійснення таких навчальних функцій: ілюстрації навчального матеріалу;

удосконалення вмінь аудіювання на основі автентичних текстів; поповнення словникового запасу студентів за загальноосвітніми та професійними лексичними темами; активної самостійної роботи студентів; контролю знань студентів, який здійснюється за допомогою тестування; аналізу статистичних даних (кількість правильних / неправильних відповідей; сума часу, витраченого на виконання завдань), що дає можливість оцінювати рівень та якість сформованості знань.

Недостатня кількість аудиторних годин, виділених на оволодіння іноземною мовою, змушує практикуючих викладачів шукати **позааудиторні підходи та методи** для навчання. Основною проблемою, з якою вони стикаються, є слабка мотивація студентів працювати над удосконаленням знань після занять. Одним із мотивуючих методів позааудиторної роботи є діяльність англомовних кіноклубів (**English Movie Club**) у вищих навчальних закладах. Фільми – це гарне джерело збагачення словникового запасу, а також спосіб формування комунікативної та соціолінгвістичної компетенцій. Більше того, використання відеозаписів сприяє індивідуалізації навчання й розвитку мотивованості мовної діяльності студентів. Це приносить задоволення, дає віру у власні сили та формує бажання подальшого вдосконалення. Необхідно прагнути до того, щоб студенти отримували задоволення від фільму саме через розуміння мови, а не тільки через цікавий сюжет. Ще однією чеснотою відеофільму є сила враження й емоційного впливу на студентів. Тому головна увага має бути спрямована на формування особистого ставлення до побаченого. Успішне досягнення такої мети можливе, по-перше, при систематичному показі відеофільмів, а по-друге, при методично правильно організованій демонстрації. Після перегляду студентам пропонується обговорення проблемних питань, висвітлених у фільмі. Дискутуючи та висловлюючи власні думки іноземною мовою, студенти самостійно створюють іншомовне комунікативне середовище, кероване викладачем. Особливу користь такий вид роботи принесе студентам старших курсів, які прагнуть підтримувати лексичний запас та мовленнєві навички в період відсутності планових аудиторних занять. Перегляд та обговорення фільмів “The Butterfly Circus”, “Smile Man”, “The Gift”, “The Envelope”, “My Dad’s Story” викликають жваві дискусії завдяки цікавим для молоді проблемам та їхній вдалій художній реалізації.

На жаль, малопоширеним, але практично значущим для оволодіння іншомовною комунікацією методом слід вважати **випуск студентської газети іноземними мовами**, що реалізує діяльну тенденцію в навчанні, забезпечує індивідуальний та особистісно-орієнтований підхід. Підвищення мотивації до вживання мови та практичного застосування набутих навичок говоріння та письма в позааудиторний час реалізується в тому, що газета створюється самими студентами й для студентів. Підготовка чергового номеру газети до випуску – захоплюючий і цікавий процес для учасників: пошук ідей, збір інформації, очікування результату стимулюють молодь як до вивчення іноземної мови, так і до демонстрації власних умінь.

Участь студентів у конференціях іноземною мовою – важливий і ефективний метод позааудиторного навчання, який допомагає зрозуміти необхідність використання іноземної мови у сфері науки та її доцільність в обміні досвідом. Виступаючи з доповіддю іноземною мовою та беручи участь в обговореннях, студенти вдосконалюють навички монологічного та непередбаченого мовлення, вчать гідно триматися на публіці. Запровадження іноземних мов у вітчизняну наукову комунікацію формує вміння репрезентувати власні наукові здобутки міжнародній спільноті. На конференції студенти мають можливість представити свої наукові та технічні розробки іноземними мовами та обговорити аналізовані проблеми в широкому колі студентів із багатьох інших міст України й інших країн. Така важлива для студентів робота сприяє вдосконаленню навичок володіння іноземними мовами як важливим інструментом для отримання знань та обміну науковою інформацією в сучасному глобалізованому суспільстві.

Важливе місце серед методів навчання посідає й **самонавчання**, що сьогодні переживає своєрідний інноваційний бум, який спричинений вибухом новітніх технологій, що дали можливість вивести самостійну роботу з вивчення іноземних мов на якісно новий рівень.

У наш час в українському освітньому просторі набирає обертів форма самонавчання іноземним мовам у **системі дистанційного навчання MOODLE** (Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment – Модульне об’єктно-орієнтоване динамічне середовище навчання). В усьому світі дистанційне навчання стало дуже популярною

формою освіти, яку практикують мільйони студентів. Як зазначає вітчизняний дослідник В. Черниш, до переваг, які притаманні формі дистанційного вивчення іноземної мови, належать: мотиваційний потенціал; конфіденційність; більша інтерактивність та навчальна задіяність студента порівняно з аудиторною роботою; можливість багаторазового повторення навчального матеріалу; наявність постійної довідкової системи; забезпечення наочності та багатоваріантності подачі матеріалу; наявність форуму та чату; можливість самоконтролю [6, с. 10]. Крім навчальних цілей, робота з дистанційною системою MOODLE виховує свідоме та відповідальне ставлення до навчання, вчить раціонально використовувати час.

Незамінними помічниками в самостійній роботі під час вивчення іноземних мов стали **комп'ютерні технології**, на практиці доводячи свою високу ефективність. Вони характеризуються універсальними дидактичними можливостями: дають змогу вести навчання в діалоговому режимі з урахуванням індивідуальних можливостей тих, хто навчається, забезпечують умови для дистанційного навчання. Інтернет розширює та врізноманітнює програму вивчення іноземної мови, надаючи доступ до автентичних матеріалів: наукової та професійної літератури, статей, матеріалів інформаційних сайтів, довідників, словників. Використання інформації з іншомовних джерел розширює світогляд студента, допомагає усвідомити різні точки зору на один і той же факт, що формує аналітичне й критичне мислення.

Сучасна молодь активно вивчає іноземні мови самостійно за допомогою **соціальних мереж**, де можна знайти тематичні групи, спеціально створені для вивчення іноземних мов і взаємодопомоги в цій справі: учасники груп обмінюються навчальними матеріалами (посібниками, словниками, відеокурсами, інтернет-посиланнями), дають один одному консультації, поради. Такий спосіб вивчення іноземної мови приваблює своєю невимушеністю та ненав'язливістю, сприяє подоланню мовного бар'єру.

Серед великої кількості проблем, які вирішує сучасна методика, на одному з чільних місць знаходиться завдання перевірки знань: викладач контролює рівень і якість засвоєння вивченого матеріалу, а в той же час студент теж дає власну оцінку своїм здобуткам. Основною формою контролю знань у процесі вивчення іноземної мови є тестова система, в якій слід активно використову-

вати інтерактивні тести інтернет-мережі, що існують як у вільному доступі, так і за визначеною платню. Наразі функціонує величезна кількість сайтів із типовими й різноманітними за тематикою **онлайн-тестами** з іноземних мов. Наприклад, на сторінках сайтів News, BBC, LanguageLink, OxfordEnglishTesting, EnglishLearner, Test-My-English можна з'ясувати рівень володіння англійською мовою; тестові системи ExamEnglish, A4ESL дають можливість підготуватися до міжнародних екзаменів; тести з ділової англійської можна знайти на сторінках English-test.net і т. д. Завдяки цим розробкам кожний студент може самостійно перевірити свої знання, уміння, навички, рівень підготовки за різними видами мовленнєвої діяльності. Робота з тестами в онлайн-режимі дозволяє звикнути до особливостей такого тестування, дає можливість повторити перевірку, самостійно проаналізувати відповіді й результати, чого не дозволяє традиційна методика викладання.

Висновки з проведеного дослідження. Аналізуючи розповсюджені в українському освітньому просторі інноваційні підходи до вивчення іноземних мов, можна стверджувати, що в вищих навчальних закладах технічного профілю вони використовуються в усіх основних сферах роботи зі студентами: на аудиторних практичних заняттях, в позааудиторній роботі під прямим або опосередкованим керівництвом викладача та в самостійній навчальній діяльності. Під час роботи в аудиторії запроваджено такі інноваційні методи, як предметно-мовне інтегроване навчання (Content and Language Integrated Learning), кейс-метод, методи рольових ігор та проектних робіт, презентації, Інтернет-та мультимедійні технології. Серед позааудиторних інноваційних підходів та методів для навчання слід назвати роботу англійськомовного кіноклубу, випуск студентської газети іноземними мовами, участь студентів у конференціях іноземною мовою. Займаючись самонавчанням, студенти долучені до таких видів новітньої діяльності, як робота в системі дистанційного навчання MOODLE, взаємодія в соціальних мережах тощо. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в пошуку шляхів запровадження комп'ютерно-інформаційних технологій у процес навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах технічного профілю відповідно до міжнародних стандартів, у поширенні новітніх, але рідко застосовуваних у вітчизняній практиці методів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волкова Н. Моделювання професійної діяльності в викладанні навчальних дисциплін у вишах : [монографія] / Н. Волкова, О. Тарнопольський. – Д. : Вид-во Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля, 2013. – 226 с.
2. Гостева Т. Дистанційні технології навчання іноземної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://english.ucoz.com/publ/gosteva_t_l_distancijni_tekhnologiji_navchanja_im/1-1-0-13.
3. Коряковцева Н. Автономия учащегося в учебной деятельности по овладению иностранным языком как образовательная цель / Н. Коряковцева // Иностранные языки в школе. – 2001. – №1. – С.9–14.
4. Морська Л. Сучасні тенденції в викладанні іноземних мов для спеціальних цілей / Л. Морська // Іноземні мови. – 2002. – №2 – С. 23–24.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pon.org.ua/novyny/2446-nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-v-ukrayini.html>.
6. Черниш В. Інформаційно-комунікаційні засоби формування та удосконалення іншомовної комунікативної компетентності в навчальних закладах різного типу / В. Черниш // Іноземні мови. – 2012. – № 3 – С. 8–17.
7. Ярошенко О. Кейс-метод як сучасна технологія формування професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні майбутніх викладачів англійської мови / О. Ярошенко // Іноземні мови. – 2014. – № 2 – С. 39–44.
8. Davison Ch. Information Technology and Innovation in Language Education / Chris Davison. – Hong Kong: Hong Kong University Press, 2005. – 304 p.
9. Kleinfeld J. The Case Method in Teacher Education: Alaskan Models. ERIC Digest / Judith Kleinfeld // ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools. – Charleston, WV. – 1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ericae.net/db/digs/ed321965.htm>.